

برنامه درسی

برنامه درسی روان شناسی سلامت

محمود اوحدی

کارشناس مسئول گروه روان شناسی دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی

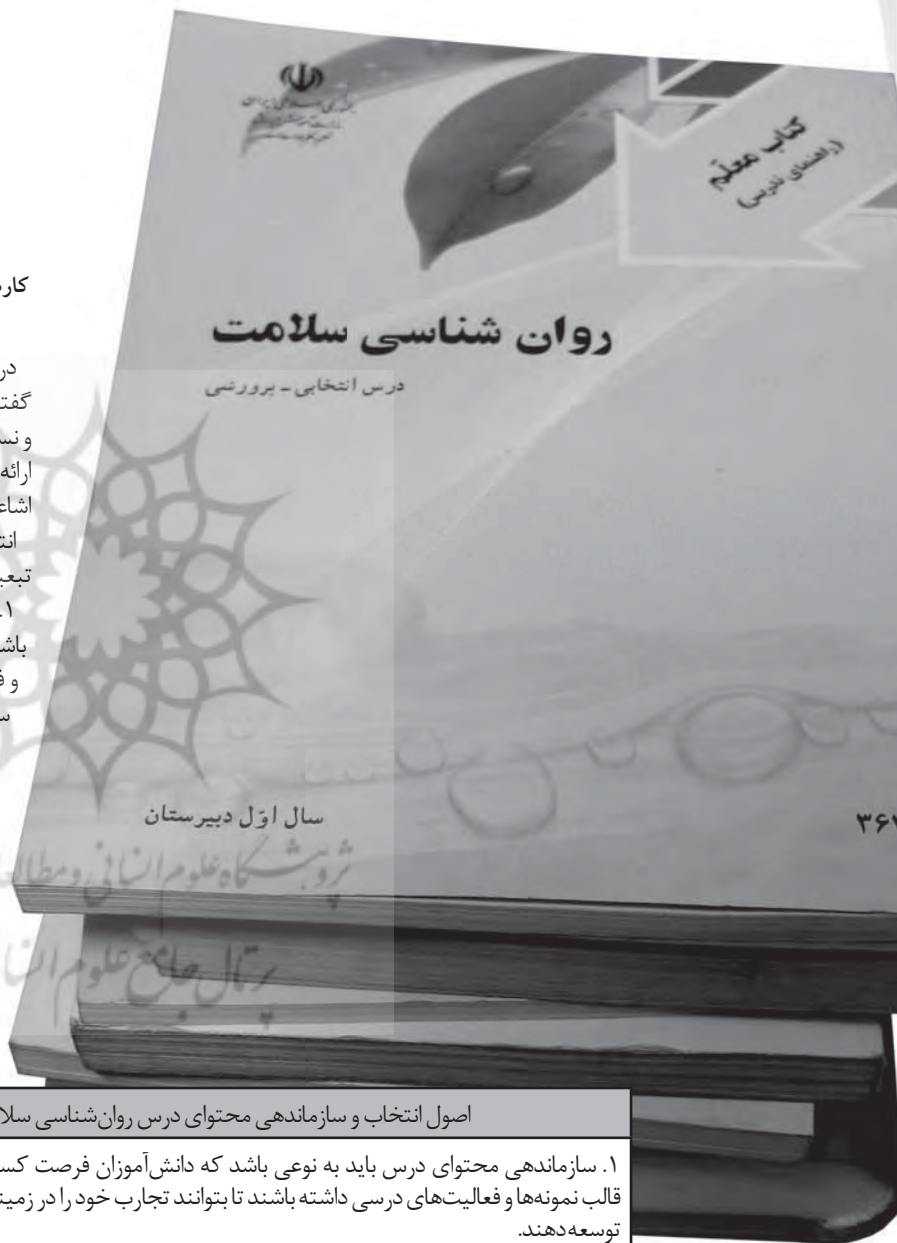
در دو شماره گذشته درباره برنامه درسی روان شناسی سلامت سخن گفتیم. در این شماره، ابتدا در زمینه اصول انتخاب و سازماندهی محتوا و نسبت اصول با اصول برنامه درسی ملی توضیحاتی می دهیم. سپس به ارائه مطالبی در مورد روش های یاددهی- یادگیری، شیوه های ارزشیابی، اشاعه برنامه درسی و شرایط و امکانات اجرای این درس می پردازیم. انتخاب و سازماندهی محتوا در درس روان شناسی سلامت از اصول زیر تبعیت می کند.

۱. سازماندهی محتوای درس روان شناسی سلامت باید به نوعی باشد که دانش آموزان فرصت کسب تجارب جدید را در قالب نمونه ها و فعالیت های درسی داشته باشند تا بتوانند تجارب خود را در زمینه سلامت روان خویش توسعه دهند.

۲. در سازماندهی محتوای درس باید به چارچوب سازمان تعیین شده در واحد انتخابی- پرورشی (۱ واحد ۲ ساعت در هفته در طول سال تحصیلی) و نیز مهارت دبیران روان شناسی توجه کرد.

۳. در انتخاب و سازماندهی محتوای برنامه درسی روان شناسی سلامت باید به راهبردهای آموزش و ارزشیابی توجه ویژه داشت. در این زمینه، ارزشیابی مستمر باید محور کار باشد.

نسبت بین اصول انتخاب و سازماندهی محتوای برنامه درسی روان شناسی سلامت با اصول برنامه درسی ملی به صورت زیر تبیین شده است.

اصول سازماندهی در برنامه درسی ملی	اصول انتخاب و سازماندهی محتوای درس روان شناسی سلامت
۳/۴/۲ درونی سازی	۱. سازماندهی محتوای درس باید به نوعی باشد که دانش آموزان فرصت کسب تجارب جدید را در قالب نمونه ها و فعالیت های درسی داشته باشند تا بتوانند تجارب خود را در زمینه سلامت روان خویش توسعه دهند.
۳/۴/۱۳ قابلیت اجرا	۲. در سازماندهی محتوای درس باید به چارچوب زمان تعیین شده در واحد انتخابی- پرورشی و نیز مهارت دبیران روان شناسی توجه کرد.
۳/۴/۴ تنوع روش ها و فرصت های یادگیری	۳. در انتخاب و سازماندهی محتوای برنامه درسی روان شناسی سلامت باید به راهبردهای آموزش و ارزشیابی توجه ویژه داشت: در این زمینه ارزشیابی مستمر باید محور کار باشد.

در زمینه روش‌های یاددهی-یادگیری، درس روان‌شناسی سلامت با توجه به رویکرد آموزشی آن- که ترکیبی است- بر ایفای نقش سلامت و فعالیت دانش‌آموز به عنوان محتوای آموزش تأکید دارد اما از آنجا که با تکیه بر یک روش نمی‌توان به هدف‌های آموزشی به‌طور کامل دست یافت، بهتر است از روش‌های تدریس به‌صورت ترکیبی نیز بهره بگیریم و با توجه به نیازهای دانش‌آموزان و مطالب و موضوعات درسی از الگوهای که از پشتوانه تجربی و تحقیقاتی معتبری برخوردارند، استفاده کنیم. روش‌های پیشنهادی تدریس درس روان‌شناسی سلامت عبارت‌اند از:

الف) الگوی تدریس یادگیری بازی نقش

در الگوی تدریس بازی نقش، تلاش بر این است که یادگیرندگان را یاری کنیم تا معنا و مفهوم وجود خویش را در درون اجتماعی که در آن زندگی می‌کنند، بیابند. این، برای آن‌ها فرصتی ایجاد می‌کند که به‌صورت همیار و مشترک فعالیت کنند. یادگیرندگان، به‌ویژه راه‌حل مسائل بین شخصی را در این الگو می‌یابند. مراحل اجرای این الگو در مرحله نخست شامل آماده کردن گروه، آشناسازی دانش‌آموزان با مسئله، آماده کردن گروه با مسئله با استفاده از مثال‌ها و پرسیدن سؤال‌هایی برای برانگیختن تفکر دانش‌آموزان است. مرحله بعد، به انتخاب شرکت‌کنندگان بازی نقش و سپس صحنه‌آرایی و آماده کردن تماشاگران و بالاخره اجرای بازی اختصاص دارد اما مرحله بحث و ارزشیابی پس از ایفای نقش نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و معلم در این مرحله، بحث را سازمان می‌دهد. از ویژگی‌های این الگو گروه‌گرایی-مسئولیت‌پذیری، قاعده‌پذیری و هدف‌محوری است.

ب) الگوی تدریس تفحص گروهی با جست‌وجو و تحقیق گروهی

هدف الگوی تدری تفحص گروهی، با روحیه جمعی کار کردن است. براساس نظریه ثن، دانش و آگاهی زاینده جست‌وجو و کاوش است و برای ایجاد دانش جدید به کار بردن دانش قبلی ضرورت دارد. مراحل اجرای این روش عبارت‌اند از: موقعیت‌سازی، کشف و ایجاد واکنش در دانش‌آموزان، مطالعه مستقل و گروهی، تجزیه و تحلیل، و فعالیت مجدد برای تحکیم یادگیری.

پ) الگوی تدریس آموزش روش تحقیق

از جمله اندیشه‌های جدید در زمینه موضوع‌های درسی متعدد این است که یادگیرندگان، روش تحقیق ویژه هر درس را فراگیرند. ریچارد ساچمن هدف اساسی این الگو را تقویت فرایندهای تفکر استقرایی و استدلال علمی می‌داند. مراحل اجرای این الگوی تدریس عبارت‌اند از: مواجه کردن فراگیرنده با مسئله، گردآوری اطلاعات توسط دانش‌آموزان، کمک کردن به دانش‌آموزان برای اجرای آزمایش، یاری رساندن به دانش‌آموزان برای سازماندهی اطلاعات به‌دست آمده، و ارزیابی شیوه عمل در جریان تحقیق.

ت) الگوی تدریس یادگیری از طریق همیاری

پنج عنصر اساسی در استفاده از این الگو عبارت‌اند از: همبستگی مثبت، مسئولیت فردی، تعامل چهره به چهره، مهارت اجتماعی، و پردازش گروهی. این عناصر را می‌توان در موقعیت‌های متعدد تدریس و یادگیری به کار برد. این الگو معلم را از سخنرانی صرف و دانش‌آموز را از تکرار

بی‌مورد آموخته‌هایش رها می‌سازد و برای آن‌ها فرصت‌هایی را فراهم می‌آورد که در موقعیت‌هایی چون کار گروهی، ارتباطات، ایجاد هماهنگی و تقسیم کار موفق شوند.

در این الگو انتظار می‌رود که دانش‌آموزان به صورت اثرگذار با یکدیگر ارتباط برقرار کنند، امکان هدایت گروهی را پدید آورند و برای دستیابی به اهداف آموزشی به یکدیگر کمک کنند.

ث) الگوی روش تدریس سخنرانی

روشی که معلم از طریق آن اصول، حقایق و مفاهیم درس را به طور شفاهی ارائه می‌دهد. کاربرد صحیح یک روش مستلزم کاربرد وسایل و ابزارهای آن روش و تسلط بر مهارت‌های خاص آن است. این روش با دقت محدود کلاس تناسب دارد و معلم می‌تواند با بیانات منظم خود توجه دانش‌آموزان را به سرعت به موضوع درسی جلب کند. روش یاد شده به‌تنهایی برای آموزش مهارت‌ها و فعالیت‌های عملی مناسب به نظر نمی‌رسد اما اگر معلم بر آن مسلط باشد، می‌تواند میزان علاقه و میل به مطالعه و یادگیری را در دانش‌آموزان افزایش دهد و زمینه را برای درک مطالب تازه فراهم سازد.

ج) الگوی روش تدریس اکتشافی

در این روش، شرایط آموزش طوری فراهم می‌شود که دانش‌آموز می‌تواند از طریق فعالیت‌های فکری و خودرهبی به کشف برخی مفاهیم و اصول علمی برسد. در این الگو فرایند تدریس از طریق بحث و پرسش و پاسخ تحقق می‌پذیرد. معلم درس را با ارائه یک پرسش، طرح یک معما یا بیان یک مشکل شروع می‌کند و از دانش‌آموزان می‌خواهد که پاسخ سؤال یا راه‌حل مشکل را پیدا کنند. در این روش، معلم جواب را به طور مستقیم در اختیار دانش‌آموزان قرار نمی‌دهد.

چ) الگوی روش تدریس دریافت مفهوم

استفاده از الگوی دریافت مفهوم به فعالیت‌های یادگیری خاص شکل می‌دهد. در این الگو وظیفه دانش‌آموزان در دریافت مفهوم، اختراع مفاهیم جدید نیست بلکه رسیدن به مفاهیمی است که قبلاً به وسیله معلم انتخاب شده‌اند.

معلم می‌تواند مفاهیم و تعاریف عمده را روی تخته بنویسد یا با استفاده از پروژکتور اورد و ورقه‌های شفاف، آن‌ها را به دانش‌آموزان ارائه دهد و از آنان بخواهد که موارد گفته شده را یادداشت کنند. مراحل الگوی دریافت مفهوم عبارت‌اند از: عرضه مطالب و شناسایی مفهوم، آزمون دستیابی به مفهوم مورد نظر، و تحلیل راهبردهای تفکر و شرح تفکرات دانش‌آموزان توسط خود آنان.

این الگو که نزدیک به الگوی تفکر استقرایی است، در طول مطالعاتی که برنر، گودنا و آستین (۱۸۶۷) درباره تفکر انجام می‌دادند، به وجود آمد. الگوی یاد شده روشی کارآمد برای ارائه اطلاعات سازمان‌یافته از میان موضوع‌های گسترده است.

در زمینه شیوه‌های ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در راهنمای برنامه درسی روان‌شناسی سلامت مطالب زیر ارائه شده است.

۱. ارزشیابی تشخیصی: به منظور آشنایی با دانسته‌های قبلی دانش‌آموزان نسبت به موضوع درسی انجام می‌شود.
۲. ارزشیابی تکوینی (مستمر): این نوع ارزشیابی به سه صورت انجام می‌گیرد:

در الگوی روش تدریس اکتشافی، شرایط آموزش طوری فراهم می‌شود که دانش آموز می‌تواند از طریق فعالیت‌های فکری و خودرهبری به کشف برخی مفاهیم و اصول علمی برسد

الف- ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموزان با طرح سؤالاتی از طرف معلم. این بخش از ارزشیابی، ۱۰ درصد نمره را شامل می‌شود.

ب- ارزشیابی بر مبنای میزان مشارکت دانش‌آموزان در بحث‌های کلاسی و همچنین، شرکت فعال در فعالیت‌های پیش‌بینی شده در کتاب و فعالیت‌های خارج از کلاس. ۸۰ درصد نمره به این بخش از ارزشیابی تعلق می‌گیرد.

پ- ارزشیابی به صورت کتبی در بعضی از مباحث مطرح‌شده به تشخیص معلم. ۱۰ درصد نمره به این بخش از ارزشیابی تعلق می‌گیرد.

ابزارهای ارزشیابی

- کتاب کار دانش‌آموزان که شامل کلیه مطالب ارائه شده در کلاس، فعالیت‌های کلاسی، فعالیت‌های خارج از کلاس و ارزیابی نهایی هر جلسه است.

- فعالیت‌های کلاسی شامل ارائه گزارش‌های شفاهی- کتبی از سوی دانش‌آموزان به صورت فردی یا گروهی است.

شیوه‌های ارزشیابی در درس و ابزارهای مورد نیاز در جدول زیر ارائه شده است.

ردیف	نوع فعالیت	ابزار مورد نیاز	نمره
۱	بحث گروهی	مشاهده مستقیم بحث گروه‌ها و تک تک دانش‌آموزان	۷
۲	تهیه گزارش-انجام دادن فعالیت‌های کلاسی	ارائه گزارش-انجام دادن فعالیت‌ها در کلاس	۷
۳	تهیه گزارش از بازدید علمی	مطالعه گزارش علمی	۱
۴	ارزشیابی از آموخته‌های قبلی دانش‌آموزان	آزمون کوتاه و مختصر	۲
۵	توجه به فیلم‌های پخش شده و طرح سؤالاتی در مورد آن‌ها	مشاهده معلم	۱
۶	ارزشیابی به صورت کتبی	آزمون کتبی	۲
جمع			۲۰

تذکر: در صورت نداشتن بازدید علمی یا پخش فیلم، نمره به فعالیت بخش ۱ و ۳ اختصاص داده شود.

جدول شیوه‌های ارزشیابی و ابزار مورد نیاز برای ارزشیابی از فعالیت‌ها نشان‌دهنده توجه به یادگیری مستقیم دانش‌آموزان در این درس است.

در راهنمای برنامه درس روان‌شناسی سلامت، ویژگی‌های دبیران این درس به این صورت ذکر شده است:

۱. سابقه تدریس درس روان‌شناسی حداقل به مدت ۵ سال؛
۲. دارا بودن مدرک کارشناسی یا بالاتر در رشته روان‌شناسی و شاخه‌های مربوط؛
۳. دارا بودن مدرک کارشناسی ارشد در رشته‌های علوم تربیتی- مشاور؛

۴. گذراندن دوره آموزشی ضمن خدمت مربوط به آشنایی با محتوای کتاب و روش‌های تدریس فعال روان‌شناسی سلامت.

در زمینه اشاعه برنامه درسی روان‌شناسی سلامت، در راهنمای

در الگوی تدریس بازی نقش، تلاش بر این است که یادگیرندگان را باری کنیم تا معنا و مفهوم وجود خویش را در درون اجتماعی که در آن زندگی می‌کنند، بیابند. این، برای آن‌ها فرصتی ایجاد می‌کند که به صورت همیار و مشترک فعالیت کنند. یادگیرندگان، به ویژه راه حل مسائل بین شخصی را در این الگومی یابند

دانشگاه علامه طباطبائی
مؤسسه پژوهش و توسعه آموزشی

دفتر انتشارات کمک آموزشی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش‌آموزی

(به صورت ماهنامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد کودک (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه اول دوره دبستان)
- رشد نوآموز (برای دانش‌آموزان پایه دوم و سوم دوره دبستان)
- رشد دانش‌آموز (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم و پنجم دوره دبستان)
- رشد نوجوان (برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)
- رشد جوان (برای دانش‌آموزان دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های بزرگسال عمومی

(به صورت ماهنامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد آموزش ابتدایی
- رشد آموزش راهنمایی تحصیلی
- رشد تکنولوژی آموزشی
- رشد مدرسه فردا
- رشد مدیریت مدرسه
- رشد معلم

مجله‌های بزرگسال و دانش‌آموزی تخصصی

(به صورت فصل‌نامه و چهار شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد برهان راهنمایی (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)
- رشد برهان متوسطه (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه)
- رشد آموزش قرآن
- رشد آموزش معارف اسلامی
- رشد آموزش زبان و ادب فارسی
- رشد آموزش هنر
- رشد مشاور مدرسه
- رشد آموزش تربیت بدنی
- رشد آموزش اجتماعی
- رشد آموزش تاریخ
- رشد آموزش جغرافیا
- رشد آموزش زبان
- رشد آموزش ریاضی
- رشد آموزش فیزیک
- رشد آموزش شیمی
- رشد آموزش زیست‌شناسی
- رشد آموزش زمین‌شناسی
- رشد آموزش فنی و حرفه‌ای
- رشد آموزش پیش‌دبستانی

مجله‌های رشد عمومی و تخصصی، برای معلمان، مدیران مربیان، مشاوران و کارکنان اجرایی مدارس، دانش‌جویان مراکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می‌شوند.

نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

تلفن و نمابر: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۴۷۸

برنامه‌درسی نکاتی آمده است که در زیر ارائه می‌گردد.

۱. گردهمایی‌های سراسری برای سرگروه‌های دبیران روان‌شناسی به‌منظور تأمین مدرسان مورد نیاز سازمان‌های آموزش و پرورش در سال ۸۸ پیش‌بینی شود.

۲. گردهمایی استانی به‌منظور معرفی و تبیین برنامه‌درسی روان‌شناسی سلامت با همکاری مؤلفان و کارشناسان روان‌شناسی در سازمان‌های آموزش و پرورش برگزار شود.

۳. کلیه اطلاعات مربوط به برنامه‌درسی روان‌شناسی سلامت در سایت گروه روان‌شناسی ارائه گردد.

۴. برنامه‌درسی روان‌شناسی سلامت از طریق صدا و سیما، نشریه‌ها و مجلات، سخنرانی‌ها و گردهمایی‌های مناطق معرفی شود.

ضمناً جهت اجرای برنامه‌درسی روان‌شناسی سلامت ایجاد شرایط و امکانات زیر ضروری است.

- این درس در ۲ سال تحصیلی و در سطح محدود، اجرای آزمایشی شود.

- اجرای این برنامه به تمهید مقدمات نیاز دارد؛ بنابراین، باید با توجه به پیش‌بینی‌های انجام‌شده در برنامه به تهیه مواد و وسایل آموزشی مورد نیاز در هر واحد آموزشی اقدام کرد.

- تهیه و تدارک فیلم‌های آموزشی، CDهای آموزشی، کتاب‌های کمک‌آموزشی مورد نیاز برنامه بایستی پیش‌بینی شود.

- منابع و مآخذ متناسب با برنامه‌درسی باید پیش‌بینی و تدارک دیده شود.

- تشکیل تیم پژوهش به‌منظور استفاده از نظر استادان، متخصصان، دبیران و دانش‌آموزان به نحوی که با استفاده از داده‌های اطلاعاتی بتوان در جهت تدارک کتاب راهنمای معلم مناسب‌تر حرکت کرد.

این تیم پژوهش یاری‌دهنده شورای برنامه‌ریزی گروه و همچنین مؤلفان در زمینه تدارک کتاب مناسب خواهد بود.

در تهیه و تدارک راهنمای برنامه‌درسی روان‌شناسی سلامت از منابع زیر استفاده شده است.

در شماره تابستان ۹۱ درباره ارزشیابی از برنامه‌درسی روان‌شناسی سال سوم متوسطه رشته ادبیات و علوم انسانی و علوم و معارف اسلامی با خوانندگان مجله صحبت می‌کنیم. ■

منابع

۱. انجمن روان‌شناسان آمریکا (۲۰۰۲): استانداردهای آموزش روان‌شناسی در دوره دبیرستان، مترجم: زهره مجدآبادی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، گروه روان‌شناسی، ۱۳۸۱.
۲. بهرنگی، محمدرضا؛ الگوهای جدید تدریس، تهران، انتشارات کمال تربیت، ۱۳۷۶.
۳. چوبینه، مهدی؛ طرح مطالعاتی راهنمای برنامه‌درسی جامع در دوره متوسطه، سازمان پژوهش و برنامه‌آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۸۰.
۴. حریرفر، زهرا، رعنائی، مجید؛ راهنمای عملی الگوهای تدریس، تهران، نشر شورا، ۱۳۷۷.
۵. عبدی، عادل؛ آشنایی با قوانین مهم اجتماعی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۸۲.
۶. معظمی، شهلا، فلاحیان، ناهید؛ راهنمای آموزش حقوق برای نوجوانان، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، ۱۳۸۲.
۷. یغما، عادل؛ کاربرد روش‌ها و الگوهای تدریس، تهران، انتشارات مدرسه، ۱۳۸۲.
۸. راهنمای کتاب روان‌شناسی سال سوم متوسطه، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، گروه روان‌شناسی، ۱۳۸۱.